

Το Οικουμενικό Πατριαρχείο κατά το 18ο και το 19ο αιώνα

/ [Πεμπτούσία](#)

• Επί Πατριάρχου **Παΐσιου Β΄** (1746) επικυρούται η καθαίρεση του λατινόφρονος Μητροπολίτου Χαλεπίου Γερασίμου, συναινούντος και του Αντιοχείας Σιλβέστρου και εκλέγεται ο διάδοχος αυτού «δια τα φιλοτιμηθέντα **προνόμια τω πατριαρχικώ θρόνω της Κωνσταντινουπόλεως**, επιβάλλειν ταις πανταχού παροικίαις...». Είναι άλλωστε χρέος του θρόνου της Κωνσταντινουπόλεως «**προνοείν** ου μόνον ταις υποκειμέναις αυτώ, **αλλά και ταις περίξ απανταχού Εκκλησίαις** και παροικίαις πάσιν απονέμειν την πρόσφορον διοίκησιν»[96]. Ο ίδιος Πατριάρχης αποστέλλει επιτιμητική επιστολή[97] προς τον Χαλεπίου Γρηγόριον αρνούμενον να μνημονεύσει του κανονικού αυτού Πατριάρχου Σιλβέστρου, μνημονεύοντος του Κωνσταντινουπόλεως.

• Μεταξύ των ετών 1728-1731 ο **Αντιοχείας Σίλβεστρος** προσήλθε προς τον Κωνσταντινουπόλεως **Παΐσιον Β΄**, «εις την πρόνοιαν και αντίληψιν και υπεράσπισιν του καθ' ημάς αγιωτάτου Πατριαρχικού και **Οικουμενικού Θρόνου**,

δια να γίνη παρ' ημών η δυνατή και ενδεχομένη **θεραπεία και διόρθωσις των πραγμάτων**». Ο Παΐσιος Β΄, συναινούντος και του Πατριάρχου Ιεροσολύμων, εκδίδει εγκύκλιον επιστολήν[98].

- Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως **Σεραφείμ** με συνοδική απόφαση, παρόντος και συμφωνούντος του Πατριάρχου Ιεροσολύμων Παρθενίου, καθαιρεί (1759) τον Αντιοχείας Κύριλλον[99]. Είναι χαρακτηριστικό ότι στο τέλος της συνοδικής αποφάσεως ο μεν **Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως** υπογράφων «**αποφαίνεται**», ενώ ο **Πατριάρχης Ιεροσολύμων** «**συναποφαίνεται**». Ακολουθούν τα υπόλοιπα ονόματα των Μητροπολιτών της συνόδου.

- Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως **Σαμουήλ** συνοδική αποφάσει επαναφέρει (1766) τη Μητρόπολη Χαλεπίου στη δικαιοδοσία του Πατριαρχικού θρόνου της Αντοχείας[100]. Η Μητρόπολις αυτή «μη δυναμένη διακυβερνάσθαι ειρηνικώς και αταράχως» με τη συναίνεση του Πατριάρχου Αντιοχείας Σιλβέστρου είχε υπαχθεί στη δικαιοδοσία του Κωνσταντινουπόλεως, «**κατά το ανέκαθεν προνόμιον του Αγιωτάτου Αποστολικού και Οικουμενικού θρόνου**, όστις είωθεν όλαις φροντίσι και προνοητικαίς επισκέψεσι χείρα βοηθείας ορέγειν, προνοείσθαι και περιποιείσθαι τας βοηθείας δεομένας εκατασταχού επαρχίας και παροικίας..»[101].

Η μεταβολή έγινε «ότε των προτέρων περιστατικών και ενοχλητικών παρεμβάσεων **εκ μέσου γεγονότων**». Τη μεταβολή αυτή επιβεβαιώνει και άλλη συνοδική πράξη εκδο-θείσα επί πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως **Νεοφύτου** (1792) που επισημαίνει: «**Το αντιλαμβάνεσθαι** μεν και εκ των ενόντων **βοηθείν** προς τας χρείας και **τοις λοιποίς αγιωτάτοις Πατριαρχικοίς και Αποστολικούς Θρόνοις**, πάνυ προσήκον **εκ παλαιού** ηγείται ο καθ' ημάς ουτωσί αγιώτατος **Πατριαρχικός, Αποστολικός, και Οικουμενικός Θρόνος**, αφαιρείσθαι γε μην εκείνων τα δίκαια και πλεονεκτείν αδικούντα, ουχ όπως πράττειν, αλλ' ουδέ ακούειν ανέχεται. Εκείνον μεν γαρ δίκαιον και άξιον εαυτού, τούτο δε τουναντίον αδικόν τε και απρεπές τω Πατριαρχικώ αξιώματι»[102].

Είναι ενδιαφέρον ότι τόσο η συνοδική απόφαση του Πατριάρχου Σαμουήλ, όσο και αυτή του Νεοφύτου ήχθη «**προς ανανέωσιν**»[103] υπό του Πατριάρχου Αντιοχείας Ανθίμου προς τον Οικουμενικόν Θρόνον (1794). Ο Κωνσταντινουπόλεως Γεράσιμος Γ΄ δια νέου Σιγιλλίου επικύρωσε τα προγενέστερα καθότι, όπως επισημαίνει, «ο καθ' ημάς αγιώτατος ούτος Πατριαρχικός Αποστολικός και Οικουμενικός Θρόνος και ταύτη το άμειπτον εαυτώ μνώμενος, **δίκαιά τε και αμεμφή και τα προς εαυτού παρέχεται προς τους άλλους Πατριαρχικούς και Αποστολικούς Θρόνους**...μάλιστα προς τα δίκαια και τας χρείας εκείνοις, ως οίόν τε, συναντιλαμβανόμενος»[104].

• Ο Οικουμενικός Πατριάρχης **Σαμουήλ** (1767) μετά το θάνατο του Πατριάρχου Αντιοχείας Φιλήμονος **εξέλεξε ως Πατριάρχη Αντιοχείας** το Μέγα Πρωτοσύγγελο του Οικουμενικού Θρόνου Δανιήλ. Η εκλογή έγινε μετά από την προ του θανάτου του σχετική παράκληση του Πατριάρχου Φιλήμονος και του ποιμνίου της Αντιοχείας. Είναι ενδιαφέρουσα η κάτωθι επισήμανση στο υπόμνημα εκλογής: «...κατά την αρχαίαν διατύπωσιν του Αποστολικού και Οικουμενικού Θρόνου, μετά τας αποβιώσεις ενός εκάστου των άλλων Πατριαρχών εις εαυτόν αναλαμβάνοντος και αναδεχομένου το εφοράν και επιστατείν τα της τούτων διαδοχής, και ως **κοινός επόπτης και έφορος των απανταχού αγίων του Χριστού Εκκλησίας οία και η κεφαλή του όλου Εκκλησιαστικού σώματος** υπερανεστηκυία προνοείσθαι των υπ' αυτών μελών και επαγρυπνείν τω κοινώ συμφέροντι»[105].

• Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως **Νεόφυτος Ζ΄** επικυρώνει (1793) προγενέστερα προνόμια του Πατριάρχου Ιεροσολύμων[106] δοθέντων δια Πατριαρχικών και Συνοδικών Σιγιλλίων υπό των αιιδίμων Πατριαρχών Κωνσταντινουπόλεως Σωφρονίου και Αθανασίου και δη το δικαίωμα του Πατριάρχου Ιεροσολύμων να έχει στο χώρο της δικαιοδοσίας του Οικουμενικού Πατριαρχείου Μοναστήρια, Εκκλησίες και Μετόχια και να μνημονεύεται σ' αυτά αυτός μόνος, «ίνα μη εν ταις Εκκλησίαις δικέφαλος παρεισάγεται αρχή».

• Σειρά Πατριαρχών του Θρόνου **της Αλεξανδρείας εκλέγονται** από την Πατριαρχική Σύνοδο της Κωνσταντινουπόλεως[107], όπως: Επί Νεοφύτου ΣΤ΄ ο Κοσμάς (1737), επί Παϊσίου Β΄ ο Ματθαίος (1746), επί Σαμουήλ Α΄ ο Κυπριανός (1766), επί Γαβριήλ Δ΄ ο Γεράσιμος (1783), επί Προκοπίου Α΄ ο Παρθένιος (1788), επί Καλλίστου του Ε΄ ο Θεόφιλος (1805), επί Μελετίου ο Ιερόθεος (1825). Σημειωτέον ότι οι εκλογές αυτές έγιναν «**κατά τας θερμάς δεήσεις και ικεσίας των ενταύθα ευρισκομένων ευσεβών χριστιανών εξ εκείνου του πατριαρχικού της Αλεξανδρείας θρόνου**», όπως επισημαίνεται στο υπόμνημα της εκλογής του Θεοφίλου[108] και σε όλα τα άλλα υπομνήματα.

Χαρακτηριστική είναι επίσης η εισαγωγή του υπομνήματος της εκλογής του από Λιβύης Ματθαίου: «**Η αγία του Χριστού μεγάλη Εκκλησία, προς τοις άλλοις προνομοίοις και την των απασών εκκλησιών μέριμναν πρώτιστον προνόμιον έχουσα, οία κοινή φιλόστοργος μήτηρ και κεφαλή, ου μόνον των εγγύς, αλλά και των πόρρω μελών τε και μερών αυτής σοφώς τε και κηδεμονικώς προνοουμένη** και επίσης πάσι τε και πάσαις τας μητρικάς αυτής αγκάλας εφαπλουμένη και αναλόγως τας δωρεάς τε και χάριτας επιχορηγουμένη, διάφοροις αντιληπτικοίς τρόποις αντιλαμβάνεσθαι τούτων είωθεν, ώστε μηδεμίαν των καθκόντων αυτή στερίσκεσθαι· ουδέν γαρ παρ' αυτή απρονόητον και ατημέλητον»[109].

- Συνοδική απόφαση του Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως **Χρυσάνθου** και με τη συναίνεση του παρόντος Πατριάρχου Ιεροσολύμων Πολυκάρπου κηρύσσει **έκπτωτον τον Πατριάρχην Αλεξανδρείας** Θεόφιλον (1825), ο οποίος είχε εγκαταλείψει την έδραν του και διέμενε επί επτά έτη στην Πάτμο. Η επέμβαση του Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως ήταν επιβεβλημένη, δεδομένου ότι «**η των αγιωτάτων Πατριαρχικών Θρόνων ύπαρξίς τε και σύστασις αναγκαίως επιζητεί και αδιάλειπτον βούλεται τον οικείον προστάτην**»[110]. Άξιο παρατηρήσεως είναι ότι ακολουθεί η υπογραφή του **Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως** Χρυσάνθου, ο οποίος και «**αποφαίνεται**», ενώ έπεται η **υπογραφή του Πατριάρχου Ιεροσολύμων χωρίς καμιά περαιτέρω ένδειξη**.

- Ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως **Αγαθάγγελος**[111], παρόντος και συναινούντος του Πατριάρχου Ιεροσολύμων Αθανασίου, συνιστά επιτροπή για την οικονομική ενίσχυση και διοίκηση του Παναγίου Τάφου (1827), ενώ το 1832 ο Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως **Κωνστάντιος** αποστέλλει σχετική επιτιμητική επιστολή[112].

[Συνεχίζεται]

[96]. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα Β', 190 (Υπόμνημα εκλογής Χαλεπίου μετά την καθαίρεσιν και εξορίαν Γερασίμου του Λατινόφρονος, συναινέσει και του Αντιοχείας Σιλβέστρου).

[97]. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα Β', 191-195.

[98]. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα Β', 179-185. (εδώ σελ. 182).

[99]. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα Β', 202-206.

- [100]. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα Β΄, 210-212.
- [101]. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα Β΄, 210.
- [102]. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα Β΄, 217 (Πράξις υποτάσσουσα και αύθις τω Αντιοχικώ θρόνω την μητρόπολιν Χαλεπίου).
- [103]. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα Β΄, 222.
- [104]. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα Β΄, 220 (Γερασίου του Γ΄ Σιγίλλιον περί της ιεράς Μητροπόλεως Χαλεπίου).
- [105]. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα Β΄, 213.
- [106]. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα Β΄, 508-513 (Σιγίλλιον κυρούν τα προνόμια του Πατριάρχου Ιεροσολύμων).
- [107]. Μητρ. Σάρδεων Μάξιμος, Το Οικουμενικόν Πατριαρχείον...,296.
- [108]. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα Β΄, 46-47.
- [109]. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα Β΄, 39.
- [110]. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα Β΄, 48.
- [111]. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα Β΄, 519-523 (Σιγίλλιον περί της οικονομικής διαρρυθμίσεως του Κοινού του Παναγίου Τάφου).
- [112]. Κ. Δελικάνης, Πατριαρχικά Έγγραφα Β΄, 529.